

Toplumun Çekirdeği

Aile

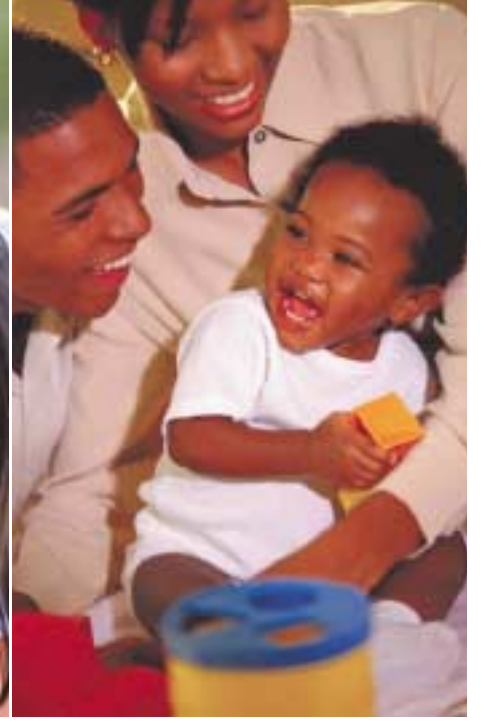
İnsan, toplumsal bir canlı. Bir toplum içinde yaşamak, insanlar için bir gereklilik. Toplamları oluşturan en küçük birimse aile. Baba, anne ve çocuklar ailenin temelini oluşturur. Bununla birlikte ister aynı çatı altında ister ayrı yaşasınlar, aralarında akrabalık ilişkisi olan dedeler, nineler, amcalar, halalar, dayılar, teyzeler ve onların çocuklarından oluşan akrabalar topluluğuna da genel anlamda aile denir. Aile, bulunduğu toplumun koşullarına ve yaşadığı çağa göre çeşitli biçimler alabilir.

Geleneklere göre, dünyanın birçok yerinde aile evlilik yoluyla kuruluyor. Ailenin geçmişteki kuruluşu ve gelişimi uygarlıklara göre farklılık gösteriyor. Toplamlar arasında farklılık gösteren

kurallar olabiliyor ve bu kurallar çağlar boyunca da değişiyor. Gözünüzün önüne getirin, sizce Afrika'daki bir aileyle Avrupa'daki bir aile aynı kurallarla mı yaşar? Ya da günümüzdeki modern bir aileyle bundan yüz yıl önce, beş yüz yıl önce ya da bin yıl önceki aileler aynı şekilde yaşamış olabilir mi? Bu sorunun yanıtı elbette hayır. Çünkü toplamlar değişir ve aile de toplumun en küçük parçası olarak toplumda yer alır. Çağlar içinde farklı evlenme gelenekleri olduğunu görüyoruz. Bir erkeğin tek bir kadınla yaşamasına dayalı evliliğe monogami, yani tek eşlilik adı verilir. Birden fazla eşle evlenme ise poligami olarak adlandırılır.

Çekirdek aile aynı zamanda bir akraba grubu türüdür. Çekirdek aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan, toplumun en küçük birimi. Ailenin diğer üyelerinin de onlarla yaşadığı aile biçimi de vardır. Buna geniş aile adı verilir. Geniş ailelerde dedeler, nineler, amcalar, halalar, dayılar, teyzeler ve onların çocukları çoğu zaman aynı yerde yaşar. Bu aileler uzun süre bir arada bulunur. Geniş ailelerin üyelerinden bazıları ayrılrsa bile aile birliği bozulmaz. Oysa çekirdek ailelerde, aile kavramı ebeveynler ve çocuklar bir arada yaşadıkları sürece devam eder. Endüstrileşme çağı öncesinde insanlar henüz tarım toplumu içinde yaşıyorken, geniş ailelere daha sık rastlanıyordu. Tarımsal üretim için geniş aileler daha uygundu. Bir arada yaşayan akrabalar, tarlaların sürülmesi, ekinlerin biçilmesi, hayvanların otlatılması ya da ineklerin sağılması gibi işlerde gereken işgücünü, ancak bu şekilde sağlayabiliyorlardı. Ne var ki sanayileşme sonrasında toplumsal yapıda değişiklikler yaşandı.

Ailenin geçirdiği değişiklikler de bu dönemde arttı. Geniş aileden çekirdek aileye geçiş, sanayileşme döneminde gerçekleşti. İşlerin makineler tarafından yapılmaya başlanmasıyla insan iş gücüne olan gereksinim azaldı. Böyle olunca, kentlerdeki fabrikalar işin ve emeğin kent çevresinde yoğunlaşmasına neden oldu. Kırdan kente göç, tarımsal üretim sırasında birbirine destek olan ve bir çatı altında yaşayan aile bireylerinin evlerinden kopmasına neden oldu. Kente göç eden aileler daha çok çekirdek aile biçiminde yaşamayı seçtiler. Yine de günümüzde bile ülkemizde sıklıkla geniş ailelere rastlanıyor.

Ailenin kendi üyelerine dönük pek çok işlevi var. Bunlar arasında en önemli olanı eşlerin ve çocukların bir arada yaşamasından kaynaklanan, sevginin getirdiği duygusal ve ruhsal güven duygusu. Ailenin görevlerinden biri de, çocukların yetiştirilmesi ve toplumsallaştırılması gibi toplumsal bir görev. Ayrıca aile, üyelerinden birinin hasta ya da bakıma muhtaç olduğu durumlarda onlara bakmak gibi insani bir görev de üstleniyor. Ailenin bir yönü de ekonomik.

Temel gereksinimlerini kendi karşılayamayacak kadar küçük ya da yaşlı üyeler için, yiyecek, giyecek, barınak sağlamak da ailenin görevlerinden biri.

Tarih içinde çeşitli dönemlerde aile reisinin kadınlar olduğu, adına anaerkil toplum denilen sistemler oldu. Bununla birlikte, ailede babanın egemen olduğu ataerkil toplumlara daha sık rastlanıyor. Geçmişte geniş aileler daha sık rastlanan bir olguydu. Hatta ailelerin klanları, klanların da kabileleri oluşturduğu toplumlarda neredeyse bütün akrabalar bir arada yaşırdı. Ailenin reisi olan kişi de aile üstünde tam bir yetkiye sahipti. Öyle ki, eski Roma'da aile reisi olan baba, gerekirse çocuklarını bile öldürme yetkisine sahipti. Bununla birlikte, bu rol günümüze gücünü kaybetti. Bugün birçok toplumda aile yönetiminde erkekle kadının arasında bir ayrım yapılmıyor.

Yeryüzünde insan, birbirinden çok farklı kültürler içinde yaşıyor. Her toplumun kendine ait gelenekleri, töreleri var. Bu da birbirinden çok farklı aileler demek. Kimileri kalabalık, kimilerinde kadınların rolü ön planda, kimilerindeyse akrabalık ilişkileri güçlü. Her ailenin özellikleri birbirinden farklı. Şimdi düşünün, acaba sizin ailenizin özellikleri neler?

Gökhan Tok

Kaynaklar

Keesing, M., R., *Cultural Anthropology*, Holt, Rinehart and Winston, 1981
Kottak, P., C., *Antropoloji*, Ütopya Yayınları, 2001